

Tomasz Lenkiewicz

Zależności między europocentryzmem a globalizacją

Od XVII w. międzynarodowy układ sił politycznych podlegał szybkim zmianom, w ciągu kolejnych trzech stuleci, między innymi wskutek odkryć geograficznych państwa europejskie stworzyły rozległy system kolonialny i zdominowały ekonomicznie i militarnie większość globu. Do końca XVIII w. państwa europejskie wciągnęły w orbitę swoich wpływów połowę lądów świata, poddając te obszary efektywnej kontroli politycznej, a w XIX w. kultura Zachodu przekształciła się w wiodącą cywilizację w wymiarach: naukowym, technicznym, politycznym, militarnym i ekonomicznym. Przez ponad czterysta lat państwa Zachodu: Wielka Brytania, Francja, Hiszpania, Portugalia, Niemcy (Prusy), Niderlandy (później Belgia i Holandia), Austro-Węgry oraz Stany Zjednoczone tworzyły wielobiegunowy układ międzynarodowy w ramach cywilizacji zachodniej, wzajemnie na siebie oddziałując i rywalizując dokonywały ekspansji, podboju i kolonizacji innych cywilizacji, podejmując decyzje o ich dalszych losach. Wskutek kształtujących się w Europie idei i procesów kulturowych (Renesans, reformacja, Oświecenie, Romantyzm, Pozytywizm, industrializacja, koncepcje integracyjne, itp.), Europa rozwijała się szybciej, stając się kontynentem bezprecedensowej dynamiki społecznej¹.

Kolonie europejskie na innych kontynentach służyły jako:

- a) źródła surowców,
- b) rynki zbytu,
- c) tereny wywozu kapitałów,
- d) bazy wojskowe.

---

¹ Por. S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Warszawa 1997, s. 15; A. Flis, *Europa, Chiny i świat islamu*, [w:] *Kręgi integracji i rodzaje tożsamości. Polska, Europa, świat*, red. W. Wesółowski i J. Włodarek, Warszawa 2005, s. 75; O. Janikowska, *Wybrane zagadnienia globalizacji. Ponowoczesna wizja rzeczywistości, hamulce zmian, trendy rozwojowe*, Katowice 2011, s. 12–18.

Kontynent europejski nadał impuls całemu światu. Kraje, które nie były od niego bezpośrednio zależne w rzeczywistości powstały dzięki Europejczykom (Stany Zjednoczone, Kanada), a także te, które wybrały własną drogę rozwoju w niektórych aspektach wzorowały się na rozwiązaniach europejskich (np. Japonia). Przewaga ekonomiczna Europy na początku XX w. przejawiała się w inwestycjach kapitałowych, bowiem 91% kapitałów zainwestowanych w tym okresie na całym świecie to kapitały europejskie. Ekspansja europejska w świecie oraz późniejsza dekolonizacja stanowią istotne zjawiska historyczne. Abstrahując od istnienia kolonii japońskich czy amerykańskich, w okresie bezpośrednio poprzedzającym wybuch I wojny światowej Europejczykom udało się całkowicie podzielić świat i stworzyć europejskie społeczności poza Europą wskutek zjawisk migracyjnych (największy napływ emigrantów z Europy nastąpił w XIX w.). Dominacja Europy przejawiała się w kilku aspektach: politycznym, ekonomicznym, militarnym oraz kulturowym. Zauważa się, że Europa Zachodnia w XIX w. i na początku XX w. stanowiła centrum finansowe, handlowe i przemysłowe świata, kontrolując poprzez posiadane kolonie pozaeuropejskie większość światowych zasobów surowcowych. We wszystkich krajach kolonizowanych środowiska autochtoniczne często kończyły szkoły prowadzone przez Europejczyków, posługiwały się językami europejskimi, naśladowały europejskie zwyczaje odżywiania i ubioru, dokonywały recepcji europejskiego systemu wartości. Wraz z ekspansją zewnętrzną państwa europejskie przenosiły swoje rozwiązania ustrojowe i kulturowe, które dostosowane do specyficznych warunków panujących w koloniach, wykorzystywane były przez dominujące grupy społeczne państw kolonialnych. Zauważa się, że rywalizacja między potęgami europejskimi w sferze kolonialnej wpływała także na kształt europejskich stosunków politycznych i społecznych, przynosząc istotne impulsy dla rozwoju cywilizacji europejskiej, implikując zarazem procesy ekonomiczne, polityczne i społeczne w krajach pozaeuropejskich. Odzwierciedlenie tej swoistej dyktotomii mogą stanowić główne problemy międzynarodowe w latach 1870–1918, do których zalicza się:

- a) zmianę układu sił w Europie w wyniku pojawienia się zjednoczonej Rzeszy Niemieckiej;
- b) ustalenie mapy politycznej Afryki w wyniku wojen i podziału kolonialnego, dokonanego przez państwa europejskie;
- c) awans Stanów Zjednoczonych, które na przełomie XIX i XX w. stały się jednym z najwyżej rozwiniętych krajów świata;
- d) umocnienie państw narodowych w Ameryce Łacińskiej i zniknięcie groźby interwencji europejskich;
- e) narastanie sprzeczności i napięć między państwami europejskimi;
- f) nasilenie rywalizacji państw europejskich o wpływy na Dalekim Wschodzie.

Poznawanie przez Europejczyków innych systemów wartości oraz odmiennych cywilizacji generowało postrzeganie samej Europy na tle poszerzającego się poznawanego świata oraz ujmowania stosunków europejskich z innej niż w okresach wcześniejszych perspektywy, doprowadzając w efekcie do ujawnienia i umacniania się tendencji europocentrycznych. Zakładały one, że cywilizacja europejska stała się dominującą w wymiarze globalnym poprzez wzrost znaczenia nauki i techniki europejskiej, pozycji Starego Kontynentu osiągniętej w wyniku ekspansji kolonialnej oraz przekonania o szczególnej – dominującej roli Europy w stosunkach ogólnoswiatowych. Kultura europejska w ciągu wieków odznaczała się i odznacza bogactwem prądów, postaw i tradycji narodowych, co wyróżnia ją od uniformistycznych cywilizacji Wschodu, Afryki oraz współczesnej kultury amerykańskiej, jej siłę wyznacza „jedność w różnorodności”. Europocentryzm stał się ideologią, która miała istotny wpływ na stan świadomości europejskiej oraz stosunek do reszty świata – wskazujący na poczucie wyższości w wymiarze kulturowo-cywilizacyjnym².

W rozpadzie systemu europocentrycznego w okresie międzywojennym najważniejszą rolę odegrały:

- a) przeobrażenia ustrojowe w Związku Radzieckim, będące impulsem dla ruchów narodowych w różnych zakątkach globu ziemskiego oraz powodujące istotne przemiany w rozwoju świadomości politycznej;
- b) wielki kryzys gospodarczy, który spowodował, iż państwa europejskie zreorganizowały układy stosunków z koloniami;
- c) pojawienie się polityki Niemiec, dążącej w kategoriach autarkii do podporządkowania sobie Europy i świata³.

Zasadniczy zwrot od koncepcji europocentrycznej nastąpił w połowie XX w. pod wpływem ruchów antykolonialnych, skutkujących dekolonizacją (postrzeganą jako odrzucenie w stosunkach międzynarodowych modelu powiązanego z europocentryzmem i europejską dominacją), przy jednocześnie zachodzących zjawiskach nadal

---

² Por. J. Carpentier, F. Lebrun, *Historia Europy*, Warszawa 1994, s. 289–294; W. Dobrzycki, *Historia stosunków międzynarodowych w czasach nowożytnych (1815–1990/1991)*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Haliżak i R. Kuźniar, Warszawa 2006, s. 68–69; idem, *Historia stosunków międzynarodowych 1815–1945*, Warszawa 2007, s. 320–333; F. Gołembski, *Kulturowe aspekty integracji europejskiej*, Warszawa 2008, s. 83–84; K. Cebul, *Udział Polski w międzynarodowych stosunkach kulturalnych*, [w:] *Międzynarodowe stosunki kulturalne*, red. R. Zenderowski, K. Cebula, M. Krycki, Warszawa 2010, s. 385; K. Łastawski, *Historyczny wymiar studiów europejskich*, [w:] *Studia europejskie. Zagadnienia metodologiczne*, red. K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Warszawa 2010, s. 98–99; A. Chodubski, *Europocentryzm*, [w:] *Encyklopedia politologii*, red. M. Żmigrodzki, t. IV: *Mysł społeczna i ruchy polityczne współczesnego świata*, red. M. Marczevska-Rytko, E. Olszewski, Warszawa 2011, s. 150–151; F. Gołembski, *Cywilizacja europejska*, Warszawa 2012, s. 103–104.

³ A. Chodubski, *Europocentryzm...*, s. 151.

dużego wpływu cywilizacji europejskiej na obszary pozaeuropejskie oraz postępującego procesu osłabienia znaczenia i pozycji Europy w stosunkach globalnych.

Wkrótce po II wojnie światowej nasiliły się ruchy emancypacyjne w koloniach dostrzegających zachodzące na starym kontynencie przemiany. Wyrastająca z tradycji europejskiego Oświecenia idea państwa narodowego, w istotny sposób przyczyniła się do tworzenia poza Europą organizacyjnych form państwowych wzorowanych na rozwiązaniach europejskich, które okazały się nieadekwatne do stosunków lokalnych na tamtych obszarach, stanowiąc źródło wewnętrznych konfliktów, ale także przyczyniając się do dekolonizacji. Tworzenie niepodległych państw dokonywało się z uwzględnieniem podziałów politycznych narzuconych wcześniej przez europejskich kolonizatorów⁴.

Ekspansja europejska implikowała formowanie się na całym świecie wielu europejskich społeczności wskutek zjawiska migracji. Większość emigrantów europejskich udawała się do Stanów Zjednoczonych, emigranci z Półwyspu Iberyjskiego, podobnie jak część emigracji niemieckiej i włoskiej, kierowali się głównie do Brazylii i Argentyny oraz innych terenów Ameryki Południowej. Zasiedlenie Australii i Nowej Zelandii było dziełem głównie Anglosasów – największa ich liczba przybyła ze Zjednoczonego Królestwa w dziesięcioleciu poprzedzającym wybuch I wojny światowej, innymi kierunkami migracji Europejczyków były Afryka Południowa i część Afryki Północnej. Poza całkowicie schryścianizowanymi obszarami, jak kontynent amerykański, Australia i Nowa Zelandia, wspólnoty chrześcijańskie powstawały w Afryce i w mniejszym stopniu na Dalekim Wschodzie ukazując związek między kolonizacją i ewangelizacją. Po rozpadzie europejskich imperiów kolonialnych w państwach postkolonialnych zachowało się wiele rozwiązań ustrojowych przeniesionych z metropolii, do których zalicza się: język, system edukacyjny, przygotowania elit rządzących. W części z nich utrwaliły się cechy wspólnego wzoru cywilizacji zachodniej (USA, Kanada, Australia, Nowa Zelandia), a w większości różnorodne formy związków byłych metropolii z obszarami zależnymi (Commonwealth, Wspólnota Francuska), natomiast od II połowy XX w. nasilały się procesy przesiedlania się ludności z terenów podporządkowanych kiedyś państwu europejskim do państw postępującej integracji europejskiej. Na tym tle powstawały widoczne szczególnie obecnie problemy społeczne i polityczne, brak otwartości osiedlających się społeczności pozaeuropejskich na sferę aksjologiczną Zachodu oraz zjawiska związane z szeroko pojętą globalizacją. Tożsamość cywilizacyjna odgrywa coraz większą rolę, zasadniczy charakter wykazują

⁴ A. Waszkiewicz, *Wspólnoty europejskie 1951–1999. Zarys przemian społeczno-gospodarczych i instytucjonalnych w krajach Wspólnot Europejskich w latach 1951–1999*, Toruń 2002, s. 21; F. Golemb-ski, *Cywilizacja europejska...*, s. 104.

zróznicowana z niej wynikające – obejmujące: historię, kulturę, język, religię i tradycję⁵.

W końcu XIX w., zaczęło funkcjonować w języku angielskim pojęcie „globalny”, oznaczające wówczas przymiotnik mający określać cały świat. Do prekursorów współczesnych ujęć terminu „globalizacja” zaliczani są m.in.: J.A. Hobson, Paul Prebisch, Enrique Cardoso, Eduardo Faletto, Immanuel Wallerstein, Ulf Hannerz, Shmuel Eisenstadt oraz Roland Robertson⁶. Obserwowane współcześnie przejawy unifikacji przy jednocześnie występujących zjawiskach różnicowania się globu, związane są z procesami globalizacji – która jest terminem wieloznacznym, charakteryzującym stan współczesnych stosunków społecznych w wymiarze międzynarodowym oraz ich uniwersalizacji, z wyjątkiem tworzenia warunków do zaistnienia jednorodnego systemu wartości. Definiuje się globalizację jako jeden z głównych procesów tworzących podstawy strukturalne współczesnego świata, zachodzących w społeczeństwie postindustrialnym, związanych z epoką powszechnej informatyzacji i tworzeniem rozwijających się sieci formalnych i nieformalnych powiązań, obejmujących swym zasięgiem cały świat, a cechujących się współzależnością i intensyfikacją. Skutki globalizacji znajdują odzwierciedlenie w poszczególnych sferach życia społecznego, gospodarce, polityce, sposobie życia, etyce, twórczości⁷. Świat podlega globalizacji, gdy jego elementy są coraz bardziej połączone przepływami: informacji, ludzi, towarów i kapitału, a wzajemne interakcje zachodzą w płaszczyznach: gospodarczej, ekologicznej, politycznej, informacyjnej, kulturowej, edukacyjnej, czy społeczno-demograficznej przez stulecia.

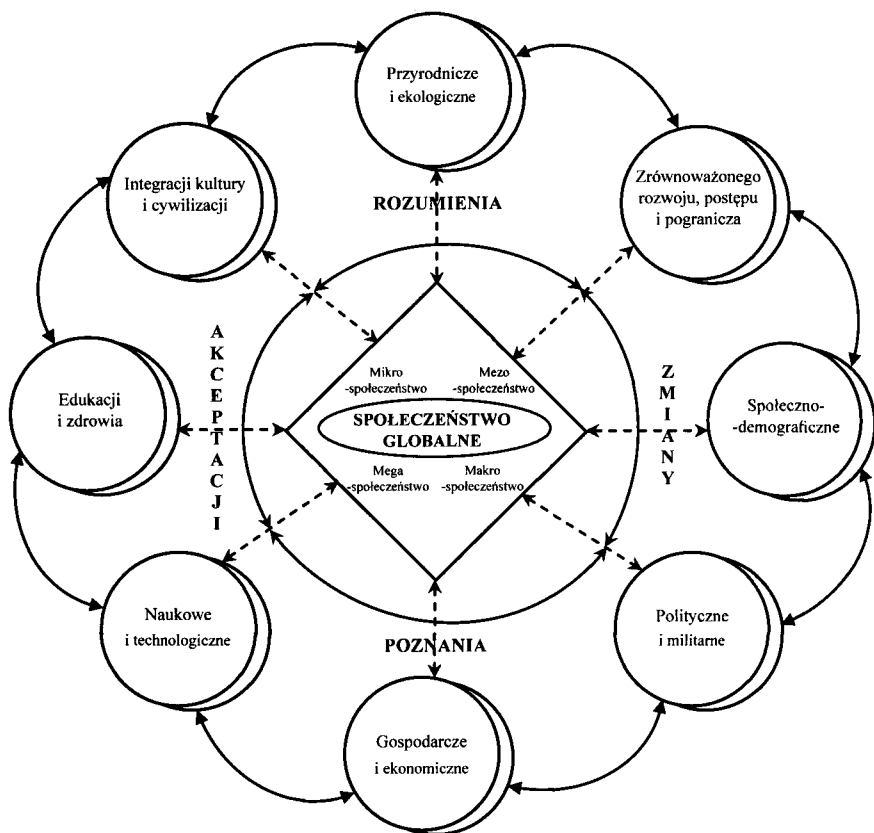
Proces globalizacji postrzegany jest dychotomicznie, bowiem ukazuje z jednej strony pozytywne wymiary: uniformizacji, standaryzacji, synchronizacji, homogenizacji, czy uniwersalizacji, ale drugiej strony destruktywność tych zjawisk dla przywiązania do tradycji, czy lokalizmu⁸.

⁵ Por. J. Carpentier, F. Lebrun, op. cit., s. 293–294; A. Czubiński, W. Olszewski, *Historia powszechna 1939–1994*, Poznań 1997, s. 329–373; *Zarys dziejów Afryki i Azji 1869–1996. Historia konfliktów*, red. A. Bartnicki, Warszawa 1998, s. 5; P. Ostaszewski, *Kilka słów o teorii konfliktów międzynarodowych*, [w:] *Konflikty kolonialne i postkolonialne w Afryce i Azji 1869–2006*, red. P. Ostaszewski, Warszawa 2006, s. 5–19; W. Laqueur, *Ostatnie dni Europy. Epitafium dla Starego Kontynentu*, Wrocław 2008, s. 35–71; J.R. Wegs, R. Ladrech, *Europa po 1945 roku. Zarys historii*, Warszawa 2008, s. 121–148; K. Łastawski, *Historyczny wymiar studiów europejskich...*, s. 98–99; F. Gołembski, *Cywilizacja europejska...*, s. 145–155.

⁶ M. Pietraś, *Globalizacja jako proces zmiany społeczności międzynarodowej*, [w:] *Oblicza procesów globalizacji*, red. M. Pietraś, Lublin 2002, s. 36; P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002, s. 586–598.

⁷ Por. W. Misiak, *Globalizacja*, [w:] *Encyklopedia wiedzy politycznej*, red. M. Chmaj, J. Marszałek-Kawa, W. Sokół, Toruń 2005, s. 97–98; S. Sulowski, *Państwo narodowe w procesie integracji europejskiej*, [w:] *Integracja europejska. Wstęp*, red. K.A. Wojtaszczyk, Warszawa 2006, s. 71–72; F. Gołembski, *Kulturowe aspekty integracji europejskiej...*, s. 159–160.

⁸ Por. W. Morawski, *Konfiguracje globalne, struktury, agencje, instytucje*, Warszawa 2010, s. 465–483.

Źródło: R.B. Woźniak, *Socjoglobalistyka. Problemy i konsekwencje*, Koszalin 2007, s. 51.

Będąca efektem globalizacji współczesna gospodarka globalna charakteryzuje się przede wszystkim:

- umiędzynarodowieniem produkcji, zarządzania i dystrybucji towarów i usług wokół największych korporacji ponadnarodowych i ich filii;
- umiędzynarodowieniem nauki, technologii i know-how jako źródła produktywności i konkurencyjności firm, regionów i krajów;
- wolniej postępującą internacjonalizacją siły roboczej i powoli kształtującym się globalnym rynkiem pracy, na którym obecnie poszukiwani są ludzie utalentowani i o bardzo wysokich kwalifikacjach i na którym występuje ogromna przewaga podaży siły roboczej nad popytem;
- globalnym systemie mediów, w ramach którego występuje coraz silniejsza zależność między globalnymi i lokalnymi procesami komunikacji;

- e) zarządzaniem środowiskiem naturalnym w skali całego globu i forsowaniem modeli zrównoważonego rozwoju gospodarczego oraz wdrażaniem wspólnych dla większości państw programów ochrony środowiska;
- f) globalizacją praw człowieka i pojawieniem się kwestii społecznej sprawiedliwości w skali całej planety oraz koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim mieszkańcom globu, np. przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się broni masowego rażenia, walka z terroryzmem⁹.

Współzależności dotyczą przede wszystkim sfery gospodarczej ale również społecznej, politycznej i kulturowej. O postępach globalizacji świadczą:

- a) rozwój wielkich transnarodowych korporacji;
- b) wzrastająca liczba kapitału przekraczająca granice państwa;
- c) transfer techniki i technologii;
- d) migracje ludności;
- e) uniwersalizacja rozwiązań społeczno-politycznych oraz niektórych aspektów sfery kulturowej;
- f) globalny zasięg transportu i komunikacji;
- g) poświęcanie przez polityków i społeczeństwo coraz większej uwagi sprawom dotyczącym całego globu;
- h) wzrastająca liczba instytucji, organizacji i ugrupowań międzynarodowych;
- i) rozwój prawa międzynarodowego;
- j) dialog nauki ze światem biznesu.

Dokonując analizy sfery politycznej zauważa się, iż wyrazem globalizacji w tej sferze są:

- a) rosnąca liczba i wzrost kompetencji organizacji międzynarodowych;
- b) rozprzestrzenianie się zasad demokracji jako standardu i podstawowego kryterium oceny państw i rządów;
- c) wzrost liczby i uniwersalizacja praw człowieka;
- d) kształtowanie międzynarodowych mechanizmów kontroli przestrzegania postanowień umów międzynarodowych i realizacji praw człowieka;
- e) wzrost liczby, różnorodności i aktywności niepaństwowych uczestników stosunków międzynarodowych;
- f) wzrost znaczenia przepisów prawa międzynarodowego;
- g) podejmowanie działań i zawieranie porozumień nie tylko w interesie poszczególnych państw, ale na rzecz globalnego porządku;
- h) erozja suwerenności państwowej.

⁹ A. Gwiazda, *Uwarunkowania międzynarodowej współpracy gospodarczej w erze globalizacji*, „Gdańskie Studia Międzynarodowe” 2005, vol. 4, nr 1–2, s. 24.

Zjawiska związane z globalizacją cywilizacji i dążeniami do zachowania odrębności lokalnej są komplementarne uzupełniając się wzajemnie. Globalizacja systemu światowego nie oznacza jego wewnętrznej jednorodności, dokonuje się ona bowiem w warunkach istniejących podziałów aksjologicznych. Lokalizm polegający na dążeniu wspólnot lokalnych do osiągnięcia wysokiego stopnia samostanowienia i niezależności, bywa reakcją na zbyt dużą centralizację, koncentrację, standaryzację i homogenizację kulturową. Objawia się w postaci dążeń do utrzymania tożsamości narodowej, etnicznej, regionalnej i lokalnej. W ramach gospodarczego systemu światowego wyodrębniają się państwa wysoko rozwinięte, półperyferyjne i peryferyjne, pogłębiając różnice pomiędzy państwami bogatymi i biednymi oraz regionami świata (jeden z efektów kolonializmu), proces globalizacji nie usuwa tych różnic, co doprowadza do radykalnych protestów przeciwko następstwom niekontrolowanej globalizacji i formowania się ugrupowań o charakterze antyglobalistycznym¹⁰.

Procesy globalizacji w istotnym stopniu modyfikują relacje pomiędzy podstawowymi elementami składowymi państwa a jego środowiskiem międzynarodowym, czyli:

- a) granicami,
- b) ludnością,
- c) władzą¹¹.

Globalizacja i integracja regionalna, to dwie podstawowe tendencje towarzyszące przemianom cywilizacyjnym. W procesie integracji europejskiej istotną rolę odgrywa instytucja państwa narodowego. Aspekt jego roli i znaczenia w stosunkach międzynarodowych determinuje różnice pomiędzy procesami globalizacji – odbywającej się niezależnie od woli państw narodowych, których granice terytorialne tracą znaczenie – a europeizacji, która jest uzależniona od woli państw narodowych i polega na adap-

¹⁰ Por. E. Polak, *Przemiany cywilizacji współczesnej w sferze kultury materialnej*, Gdańsk 1996, s. 143–144; eadem, *Regionalna integracja – przeciwieństwo czy etap procesu globalizacji?*, [w:] *Unifikacja i różnicowanie się współczesnej Europy*, red. B. Fijałkowska i A. Żukowski, Warszawa 2002, s. 275–285; W. Kotowicz, *Ekonomiczne korzyści i społeczno-polityczne konsekwencje procesów globalizacji*, [w:] *Unifikacja i różnicowanie się współczesnej Europy*, red. B. Fijałkowska i A. Żukowski, Warszawa 2002, s. 267–274; A. Chodubski, *Główne zjawiska polityczne ujawniające się w procesie globalizacji świata*, [w:] *Główne problemy globalizacji, integracji europejskiej oraz transformacji politycznej Europy Środkowej i Wschodniej*, red. R. Bäcker, J. Marszałek-Kawa, J. Modrzyńska, Toruń 2004, s. 21–35; W. Misiak, op.cit., s. 98; D. Milczarek, *Europa w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Europeistyka w zarysie*, red. A.Z. Nowak, D. Milczarek, Warszawa 2006, s. 358–363; F. Gołębski, *Kulturowe aspekty studiów europejskich*, [w:] *Studia europejskie. Zagadnienia metodologiczne*, red. K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Warszawa 2010, s. 150–152; A. Kurzynowski, *Globalizm i lokalizm a funkcjonowanie współczesnych społeczeństw*, [w:] *Współczesna cywilizacja Zachodu. Atuty i słabości*, red. J. Osiniński, Warszawa 2010, s. 75–80; E. Olszewski, *Globalizacja*, [w:] *Encyklopedia politologii*, red. M. Żmigrodzki, t. IV *Mysł społeczna i ruchy polityczne współczesnego świata*, red. M. Marczevska-Rytko, E. Olszewski, Warszawa 2011, s. 177–184.

¹¹ R. Kuźniar, *Globalizacja, polityka i porządek międzynarodowy*, [w:] *Globalizacja a stosunki międzynarodowe*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, J. Symonides, Bydgoszcz–Warszawa 2004, s. 156.

tacji starych oraz powstawaniu nowych zadań, norm i struktur państw narodowych pod wpływem integracji europejskiej. Europeizacja w najogólniejszym rozumieniu to wpływ procesu integracji europejskiej na państwo narodowe, zwłaszcza na jego struktury i ich funkcjonowanie, a do interakcji między różnymi aktorami w państwie narodowym włączane są normy, zasady i wartości, obowiązujące w Unii Europejskiej. Trendy rozwojowe współczesnego świata wykazują, że obok globalizacji narastają tendencje konfrontacyjne generowane poprzez przynależność do określonych kręgów kulturowo-cywilizacyjnych, wobec czego Unia Europejska jako całość winna określić precyzyjnie swoją tożsamość kulturowo-cywilizacyjną celem usytuowania się w zglobalizowanej a zarazem zdywersyfikowanej rzeczywistości. Jednocześnie w uwarunkowaniach globalnych Unia Europejska wskutek wprowadzania istotnych zmian w swoim systemie instytucjonalnym, wzmacnia swą pozycję na arenie międzynarodowej¹². Europeizacja globalizacji polega na wspólnotowym zarządzaniu globalizacją w trzech wymiarach:

- a) wewnątrz Unii Europejskiej;
- b) w stosunku do ewentualnych nowych państw kandydujących;
- c) w światowym systemie stosunków międzynarodowych¹³.

Poszukując zależności pomiędzy europocentryzmem a globalizacją, przyjmuje się, że procesy globalizacyjne nie są znakiem rzeczywistości XX i XXI w., bowiem tworzenie się różnorodnych powiązań w skali światowej towarzyszyło rozwojowi stosunków międzynarodowych, nabierając współcześnie jedynie większej dynamiki i zasięgu. Istnieją koncepcje, że początków globalizacji należy doszukiwać się wraz z pojawieniem się pieniądza i handlu na skalę ówczesnego (fenickiego) świata oraz rozprzestrzeniania się idei i procesów w skali globalnej w odległej przeszłości¹⁴, bądź w początkowym okresie odkryć geograficznych XV i XVI w. lub rewolucji przemysłowej końca XVII w. Rynek międzynarodowy funkcjonuje już od trzystu lat, od XIX w. zaznacza się dynamiczny rozwój światowego handlu i okcydentalizacja ówczesnego świata¹⁵. Efekt światowej ekspansji Zachodu w połączeniu z wzajemnym przenika-

¹² Por. Z.W. Puślecki, *Tożsamość europejska w warunkach globalizacji*, [w:] *Współczesna Europa w poszukiwaniu swej tożsamości*, red. Z. Drozdowicz, Poznań 2003, s. 91; Cz. Mojsiewicz, *Rozwój procesów o charakterze globalnym*, [w:] *Europejska myśl polityczna wobec globalizacji. Tradycja i wyzwania współczesności*, red. J. Sobczak i R. Bäcker, Łódź 2005, s. 9–13; S. Sulowski, op.cit., s. 72–74; P. Dzieciński, *Kulturowo-tożsamościowe motywacje kreowania geopolitycznej jedności Europy*, [w:] *Tożsamość europejska – Wielokulturowość – Globalizacja*, red. J. Bekasiński, Wrocław 2007, s. 193.

¹³ Z.J. Pietraś, *Unia Europejska wobec procesów globalizacyjnych*, [w:] *Oblicza procesów globalizacji*, red. M. Pietraś, Lublin 2002, s. 251.

¹⁴ R. Jakubczak, M. Kosiński, W. Jakubczak, *Globalizacja a terytorium narodowe*, Słupsk 2008, s. 11.

¹⁵ R. Borkowski, *Globalizacja, cywilizacja, ponowoczesność*, [w:] *Globalopolis. Kosmiczna wioska. Szanse i zagrożenia*, red. R. Borkowski, Warszawa 2003, s. 12; T. Łoś-Nowak, *Globalizacja*, [w:] *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski i R. Herbut, Wrocław 2004, s. 114; A. Krzeczunowicz, *Globalizacja, geneza, zasięg, konsekwencje*, Częstochowa 2006, s. 18–20.

niem się wpływów różnych kultur z poszczególnych kręgów cywilizacyjnych, a także pojawienie się w tamtym okresie ideologii europocentryzmu i dominacji europejskiej nad światem oraz konsekwencji tych zjawisk, sprzyjało wzajemnym implikacjom europocentryzmu i globalizacji¹⁶.

W stuleciach gdy świat był „kosmosem europejskim” procesy globalizacji ujawniały się także wskutek europocentryzmu.

Summary

Dependencies between Eurocentrism and globalization

In the following paper the interdependencies between eurocentrism and globalization have been pointed out; both phenomena have been defined. The European dominance, which started in the 16th century, revealed itself in a few aspects, including political, economic, military and cultural. It resulted with the emergence of the eurocentrism concept, which was an ideology that largely influenced the European state of consciousness and the attitude towards the rest of the world based on the feeling of cultural and civilization superiority. The fundamental withdrawal from the Eurocentric concept occurred in the middle of the 20th century under the influence of anti-colonial movements, which resulted in decolonization. However, the European civilization still largely influenced non-European areas, while Europe's position was gradually weakening in the global relations. It was ascertained that the contemporarily observed manifestations of unification coexisting with phenomena of globalization, which is a multi-meaning term characterizing the contemporary state of social relations in their international dimensions and their universalization, with the exception of the creation of conditions fostering the emergence of the uniform system of values. Seeking the relations between eurocentrism and globalization, one may assume that the globalization processes are not a sign of the reality of the 20th and 21st centuries, because the formation of various connections in the world scale accompanied the development of international relations, only gaining larger scale and reach nowadays. The effect of the world expansion of the West connected with the interpenetration of the influences of the different cultures from the particular civilization areas, as well as the emergence of eurocentrism ideology and European world dominance, as well as the consequences of the dominance fostered the mutual implications of Eurocentrism and globalization.

---

¹⁶ E. Polak, *Procesy globalizacji a współczesne przemiany kulturowe*, [w:] *Tożsamość europejska – Wielokulturowość – Globalizacja*, red. J. Bekasiński, Włocławek 2007, s. 29.